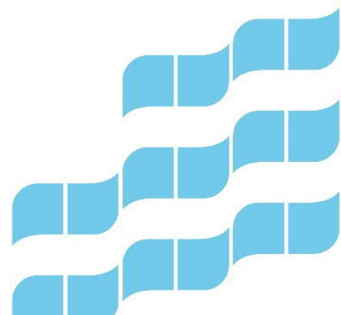

Sosiaalinen raportti

Yhteisösosiaalityö Tampereella 2022

Kehittäjäsosiaalityöntekijä Elina Perkiö, projektisuunnittelija Joonas Kiviranta ja projektisuunnittelija Laura Nuorala

Esipuhe

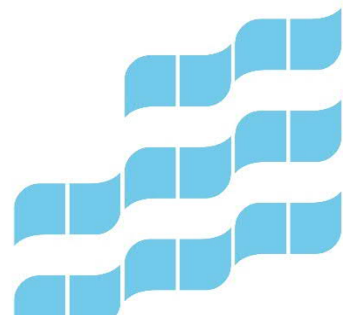
Tässä sosiaalisessa raportissa tarkastelemme yhteisösosiaalityön toteuttamisen tapoja Tampereella vuonna 2022. Lisäksi teemme raportissa toimenpide-ehdotuksia yhteisösosiaalityön viitekehyksen mukaisen ajattelun ja yhteisökeskustoiminnan vahvistamiseksi. Osallistumme yhteisösosiaalityöstä käytävään valtakunnalliseen keskusteluun ja kehittämistyöhön tämän raportin kautta. Sen tavoitteena on sekä hahmottaa yhteisösosiaalityön nykyisiä toimintamahdollisuuksia että tehdä avauksia tulevaisuuden työskentelyn suuntaviivoiksi. Sosiaalinen raportti on laadittu aikuisten sosiaalipalveluissa osana Pirsote-hankkeen kehittämistyötä¹. Olemme hyödyntäneet useiden järjestö- ja yhteistyökumppaneidemme kanssa käytyjä keskusteluja tämän raportin taustoittamiseksi.

RAPORTIN TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

1. ALUEELLISTEN YHTEISÖKESKUSTEN KEHITTÄMINEN MONITOIMIJAIKSI YHTEISTYÖN ALUS-
TOIKSI – CASE-ESIMERKKINÄ YHTEISÖKESKUS L8 HERVANNASSA
2. YHTEISÖNEUVONNAN KEHITTÄMINEN SOSIAALITYÖN TYÖMUOTONA
3. ETSIVÄN SOSIAALITYÖN HYÖDYNTÄMINEN HAAVOITTUVIMMASSA ASEMASSA OLEVIEN TA-
VOITTAMISEKSI

¹ Pirsote-hanke on Pirkanmaan tulevaisuuden sote-keskus -hanke (vuosille 2020-2022), jota rahoittaa Sosiaali- ja terveysministeriö.

1. Yhteisösosiaalityö viitekehyksenä

Puhuttaessa yhteisösosiaalityöstä on samaan aikaan käännettävä katse sosiaalityön juurille sekä suunnattava se kohti tulevaisuutta. Vaikka yhteisösosiaalityö on ollut osa sosiaalityön toimintakulttuuria alusta alkaen², on yhteisösosiaalityö palannut puheisiin ja kohdannut tietynlaisen uudelleen tulemisen 2020-luvulla. *Yhteisösosiaalityö* on yhden määritelmän mukaan alueilla toimivaa sosiaalityötä, jossa sosiaalityön kumppaneina on viranomaisia, palveluiden tuottajia, järjestöjä, seurakuntia, asukkaita ja heidän yhteisöjään³. Työskentely tapahtuu paikallisten ihmisten kanssa heidän virallisten ja epävirallisten verkostojensa kehittämiseksi ja ennaltaehkäisevän työn mahdollistamiseksi⁴. Tällä hetkellä yhteisösosiaalityö on yksi sosiaalityön ajankohtaisimmista käsitteistä ja sosiaalityön työmuodoista. Koska sosiaalihuollossa tehtävä sosiaalityö on ollut viimeiset 20 vuotta erityisen yksilökeskeistä, on syytä tarkastella ja jäsentää yhteisösosiaalityötä 2020-luvulla ja nostaa esille, millaisia mahdollisuuksia se tarjoaa yhteiskunnallisiin kehityssuuntiin ja sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn vaikuttamiseen.

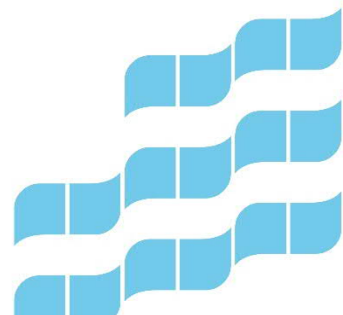
Karjalainen, Metteri ja Strömberg-Jakka⁵ esittivät aikuissosiaalityön tulevaisuus selvityksessä, että yhteisösosiaalityön järjestämisestä pitäisi säätää sosiaalihuoltolaissa. Sote-uudistuksen kynnyksellä keskustelu yhteisösosiaalityöstä on yhteiskunnallisesti entistä ajankohtaisempi, sillä Karjalaisen ja

² Yhteisösosiaalityön juuret ovat 1800-luvun lopun englantilaisessa settlementiliikkeessä ja sosiaalityön pioneerissa Jane Addamsissa. Settlementiliike halusi vaikuttaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin toimimalla mukana paikallisyhteisöissä ja vahvistamalla kansalaistoimintaa, osallistumista ja yhteisöllisyyttä. Yhteisösosiaalityötä ovat edeltäneet yhdyskuntatyön ja yhteisötyön perinteet.

³ Tikkala, L. 2019. Yhteisösosiaalityötä muuttuvassa toimintaympäristössä. Teoksessa Pohjola, Kemppainen, T., Niskala, A., Peronius, N., & Blomberg, H. Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Vastapaino, 277–301.

⁴ Roivainen, I. 2016. Alueelliset yhteisöt sosiaalityön kenttinä ja muotoina. Teoksessa Roivainen, I., & Ranta-Tyrkkö, S. (toim.) Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. Tallinna: United Press Global, 109–129.

⁵ Karjalainen, P., Metteri, A. & Strömberg-Jakka, M. 2019. Yhteisösosiaalityö. Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveysministeriö, 68–69

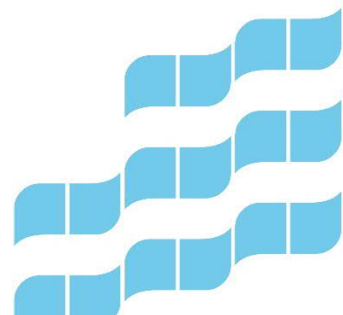

kollegoiden toimenpide-ehdotus yhteisösosiaalityön lakisääteisydestä on löytänyt tiensä luonnokseen hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta. Ammatillisen kokemustietomme mukaan sosiaalityön asiakaspaine on kasvanut ja asiakkaiden tilanteet ja olosuhteet ovat entistä kompleksisempia. Kostiainen, Metteri ja Roivainen (2019) esittävät, että sosiaalityö on astunut kauemmaksi asiakkaiden elinympäristöistä. Tämän sosiaalisen raportin kautta tuomme esille, että yksilökeskeinen ja -kohmainen sosiaalityö tarvitseekin rinnalleen yhteisösosiaalityötä, sillä asiakkaiden elinympäristöistä pakenevan sosiaalityön keinovalikko ei riitä vastaamaan sosiaalisiin kysymyksiin, jotka ulottuvat yksilön ulkopuolelle. Sosiaalisessa raportissamme nostetaan esille yhteisösosiaalityön ja etsivän sosiaalityön vaikuttavia käytäntöjä ja esitellään tapausesimerkin kautta Hervannan kaupunginosassa sijaitsevassa yhteisökeskus L8:a ja sen toimintamuotoja sekä etsivän sosiaalityön kokeiluja.

Julkisen talouden kriisiytyminen, väestön ikääntyminen ja korkea työttömyysaste ovat heikentäneet huoltosuhdetta, kasvattaneet alueellisia hyvinvointieroja ja vaikuttaneet kunnallisten palvelujen järjestämiseen⁶. Yhteiskuntapolitiikassa voimistui 2000-luvulla yksilöä vastuuttava ja tehokkuutta korostava puhetapa, mikä on näkynyt myös sosiaalityössä. Palveluja on keskitetty kaupungin keskustoihin, alueellisuuden sijaan on erikoistuttu tiettyihin asiakasryhmiin tai ilmiöihin ja katse on ollut yksilökeskeinen. Tehokkuutta ja keskittämistä ajava sosiaalipolitiikka ei ole pystynyt ratkaisemaan ongelmia hyvinvointivaltion ja sen kansalaisten hyväksi, vaan negatiiviset seuraukset ovat kohdistuneet erityisesti heikossa asemassa oleviin ihmisiin.⁷ Polarisaatiokehityksen kielteiset ilmiöt, kuten katuväkivalta ja jengiytyminen ovat puhututtaneet mediassa ja poliitikkojen avauksissa myös syksyllä 2022. Vuosia iduillaan ollut, mutta suurelta yleisöltä piilossa pysynyt alueellinen eriarvoistuminen on näkynyt pahimmillaan väkivaltatapauksina kaupunkien lähiöissä ja eri ryhmien välisinä yhteydenottoina.

⁶ Roivainen, I. 2016 Nykyjäsennyksiä yhteisöistä. Teoksessa Roivainen, I., & Ranta-Tyrkkö, S. (toim.) Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. Tallinna: United Press Global, 63–70.

⁷ Isola, A. M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., & Keto-Tokoi, A., 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa.

Polarisaation ja alueellisen segregaatoin voimistuminen aiheuttavat haasteita erityisesti köyhimmillä ja monikulttuurisilla asuinalueilla⁸. Myös Tampereella alueellisen segregaatiokehityksen välttämiseksi tulee työskennellä aktiivisesti, ja asia on otettu kaupunkikehittämisen yhdeksi painopisteeksi. Segregaatiokehitys näyttäytyy Tampereella esimerkiksi siten, että korkeimman keskimääräisen vuositulon asuinalueen vuositulot ovat yli puolet suuremmat kuin matalimman keskimääräisen vuositulon asuinalueella. Myös työttömien määrä jakautuu asuinalueilla epätasaisesti⁹.

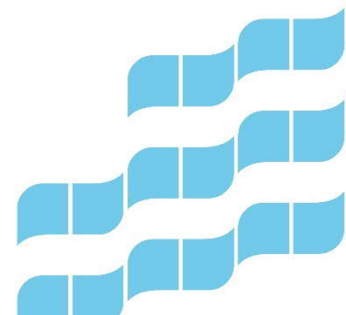
Aluekohtaisiin erityistarpeisiin vastaamiseksi ja segregaatoin ehkäisemiseksi tarvitaan paikallisesti räätälöityjä palveluja. On tunnistettava ja tunnustettava, että julkinen sosiaalihuolto tai muu julkinen organisaatio ei pysty yksinään vastaamaan eriarvoistumiskehityksen seurauksena syntyneeseen pahoinvointiin. Vaikka Suomen kaltaisessa pohjoismaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa vahvaa valtiota ja julkista sektoria on aivan syystä haluttu ylläpitää, on järjestöjen ja muun kansalaisyhteiskunnan merkitys julkisten palvelujen täydentäjänä entisestään kasvanut 2000-luvulla. Iso-Britanniassa syntyneessä ”suuri yhteiskunta” -ajattelussa (Big society) haettiin vastuun jakamista kansalaisten, heidän lähiyhteisöjen ja koko kansalaisyhteiskunnan kesken pyrkimyksenä vähentää julkisen talouden kuormitusta.¹⁰ Tavoitteena oli luoda yhteisvastuullinen ”suuri yhteiskunta” ja pieni valtio. Vaikka Suomessa tavoitteeksi ei mielestämme ole tarkoituksenmukaista ottaa ”pieni valtio”, tulee yhteiskuntaa kehittää niin, että uusiin ongelmiin ja palvelutarpeisiin kyetään löytämään ratkaisuja kaikkien toimijoiden resursseja ja keinoja hyödyntäen.

Demokraattinen hyvinvointiyhteiskunta tarvitsee toimiakseen kansalaisten aktiivisuutta, sosiaalista luottamus pääomaa, yhteisöllisyyttä ja vahvaa tasa-arvoa. Yhteisösosiaalityö liittyykin vahvasti kansalaisyhteiskuntakeskusteluun. Kansalaisyhteiskunta on yksinkertaiselta määritelmältään kansalaisten omaehtoista toimintaa yhteisen hyvän eteen. Kansalaisyhteiskunnassa kansalaiset sanoittavat sitä,

⁸ Kuivalainen, S. 2013. Toimeentulotuki 2010-luvulla. Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä. Helsinki: THL, Raportti 9/2013.

⁹ Matalimman työttömyyden alueesta 2,91 prosentista korkeimman työttömyyden asuinalueeseen 30,12 prosenttiin. Tampere alueittain, 2018. Tampereen kaupunki. Viitattu 27.10.2022.

¹⁰ Roivainen, I. 2016 Nykyjäsennyksiä yhteisöistä. Teoksessa Roivainen, I., & Ranta- Tyrkkö, S. (toim.) Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. Tallinna: United Press Global, 63–70.

mitä palveluja ja toimintaa he haluavat ja he voivat itse organisoida tuottamaan yhteisön tarvitsemia palveluja. Kansalaisten toimintaedellytysten vahvistaminen demokratisoi yhteiskuntaa ja tekee siitä tasa-arvoisemman. Kansalaisyhteiskunnassa painottuu vahvan kokemustiedon sekä ammattitiedon yhdistäminen.¹¹

2. Toimenpide-ehdotukset

1. Alueellisten yhteisökeskusten kehittäminen monitoimijaisiksi yhteistyön alustoiksi – case-esimerkinä Yhteisökeskus L8 Hervannassa

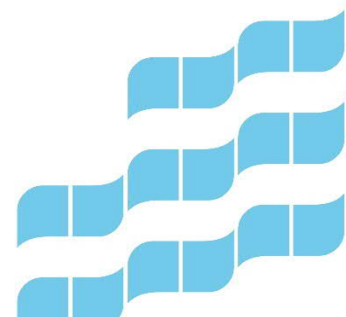
Hervantalaisen asuinkerrostalon kivijalassa, Lindforsinkatu 8:ssa sijaitsee Yhteisökeskus L8. Kuvaamme seuraavaksi L8-case esimerkin kautta sitä, millaisia mahdollisuuksia yhteisökeskustoiminta tarjoaa paikallisen yhteisöllisyyden ja palveluvalikoiman parantamiseksi. Kerromme, kuinka L8 syntyi ja kehittyi ja käymme läpi keskeisiä toimintaperiaatteita, jotka lisäävät yhteisökeskusten demokraattisuutta ja mahdollistavat monitoimijuuden. Ehdotamme, että yhteisökeskukset otetaan kehittämisen kohteiksi sekä kaupunkien lähiöissä että pienten paikkakuntien asutuskeskuksissa.

Hervanta on Suomen suurimpia lähiöitä ja yli 25 000 asukkaan kotilähiö¹². Hervanta on yksi Suomen kuuluisimpia lähiöitä, ja lähiökehittämisen juuret Hervannassa juontuvat 1990-luvun lamaan ja sosiaaliryöpylän vahvaan rooliin paikallisen väestön voimaannuttamisessa oman arkensa parantamiseksi.¹³

¹¹ Harju, A. 2020. Tietopankki. Kansalaisyhteiskunta. Viitattu 27.10.2022. [Suomalainen kansalaisyhteiskunta - Kansalaisyhteiskunta](#)

¹² Hervannan väestö on huomattavasti monikulttuurisempaa kuin väestö muualla Tampereella, ja vieraskielisten osuus hervantalaisista on 25 %. Hervannan sosioekonomisessa tarkastelussa pienituloisten ja työttömien määrä korostuu ja toisaalta myös vähäinen korkeakoulutettujen määrä. Kotitalouksista pienituloisia on 49 %. Hervannassa on myös paljon opiskelijoita ja siellä onkin esimerkiksi eniten opiskelijahuoneistoja Tampereella.

¹³ Hynynen, K. 2020. Raportti Tampereen kaupunkiseudun asuinalueiden eriytymiskehityksestä ja toimenpidesuositukset eriytymiskehityksen hillintään ja ennaltaehkäisyyn. Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä 2020.

Katukuva Hervannassa toistaa pitkälti 1970–80-luvun taitteen betonirakentamisen estetiikkaa ja kulttuuria. Toisaalta alueelle on viime vuosina rakennettu myös paljon uudiskohteita. Hervanta on rakastettu kaupunginosa omaperäisyydellään, sillä betonitalojen rykelmät rajautuvat metsäluontoon ja järvimaisemaan. Luonto tarjoaa runsaat harrastusmahdollisuudet. Alueen korkeakoulut ja vuonna 2021 avattu raitiovaunuyhteys keskustaan tekevät Hervannasta haasteistaan huolimatta monelle houkuttelevan asuinalueen. Hervanta saattaakin olla yksi seuraavista gentrifikaation¹⁴ kokevista lähiöistä Tampereella.

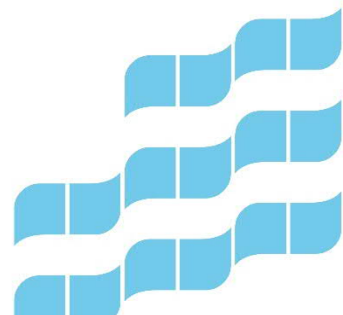
Kototorista yhteisökeskus L8:ksi

Yhteisökeskus L8 ei syntynyt Hervantaan tyhjästä, vaan ollut pitkäjänteisen kehittämisen ja työskentelyn tulos. Hervannassa aloitti vuonna 2016 ESR-rahoitteinen kolmivuotinen Tehostetun kotoutumisen hanke, TEKO¹⁵. Hankkeen aikana luotiin Hervannan vapaa-aikakeskukseen matalan kynnyksen, monikielinen sosiaalipalveluiden ohjaus – ja neuvontapiste, Kototori. Kototoria kehitettiin kolmen vuoden ajan laaja-alaisesti niin eri julkisten toimijoiden, 3.sektorin ja erityisesti alueen asukkaiden ja Kototorin kävijöiden kanssa yhdessä ja heidän tarpeittensa ehdoilla. Kototorin taustalla oli idea ennaltaehkäisvästä, pystyvyyttä tukevasta ja paikallisesta yhteisösosiaalityöstä, ja tavoitteena oli asiakkaiden elämänhallinnan tukeminen kehittämällä matalan kynnyksen palveluneuvontaa niin, että asiakkaat nähtiin toimijoina. Kototorille asiakkaat tulivat asioimaan helposti ja nopeasti omalla asuinalueellaan ilman ajanvarausta.

Hankkeen päättyessä oli onnistuttu luomaan yhteisösosiaalityön toimintamalli, joka tavoitti jo lähemmäs 100 alueen asukasta viikossa. Hankkeen aikana oli työskentely rahoituksen luonteesta johtuen keskittynyt erityisesti Hervantaan muuttaneisiin henkilöihin, mutta koko hankkeen ajan oli toiminta ollut kaikille avointa ja alueellista. Kävijämäärän kasvaessa ja toiminnan vakiintuessa Kototorille löydettiin uudet tilat vapaa-aikakeskuksen vastapäätä, Lindforsinkatu 8:sta. Uudet isommat ja pysyvät tilat

¹⁴ *Gentrifikaatio* tarkoittaa alueen keskiluokkaistumista.

¹⁵ Hanke toteutettiin yhteistyössä Tampereen kaupungin, Tampereen ev.lut. seurakunnan, Tampereen yliopiston ja Tampereen ammattikorkeakoulun kanssa.

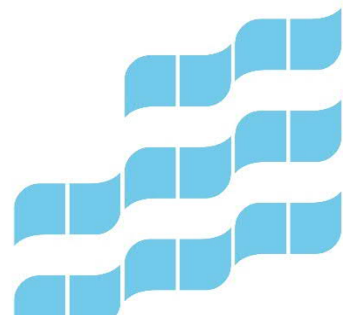

mahdollistivat toiminnan skaalaamisen seuraavalle yhteisösosiaalityön tasolle, ja hankkeen aikana kertynyt tieto alueen, asukkaiden, ja järjestöjen tarpeesta päästiin nyt hyödyntämään ja päätettiin perustaa Pirkanmaan ensimmäinen yhteisökeskus, Yhteisökeskus L8.

Hervannan yhteisökeskus L8:ssa on saman katon alla sosiaalityön ja kolmannen sektorin matalan kynnyksen palveluja. Yhteisökeskus tarjoaa kävijöille neuvontaa, ohjausta ja toimintaa sekä kehittää julkisten sosiaalipalvelujen, yhdistystoimijoiden ja alueen asukkaiden yhteistoimijuutta ja yhteiskehittämistä. Yhteisökeskusta kehitetään yhteisösosiaalityön viitekehyksestä, jossa sosiaalityö ymmärretään laajana, monitoimijaisena, rakenteita muuttavana ja uusia toimintoja luovana. Parhaimmillaan julkinen sosiaalityö muuttuu näin hallinnollisten uudistusten kohteesta muutosten aktiiviseksi käynnistäjäksi.

L8:ssa yhteisösosiaalityö on vahvasti rakenteellista sosiaalityötä, ja sillä on pystytty saamaan aikaan monitasoisia muutoksia toimintatapoihin. Sillä on pystytty lisäämään viranomaisten alueellista läsnäoloa myös epävirallisissa kohtaamisissa. Alueellinen läsnäolo lisää virallisen järjestelmän tietoa alueen tarpeista sekä ilmiöistä ja mahdollistaa palvelujen käyttäjien tietoon perustuvia sosiaalityön kokeiluja alueelle, mikä tarjoaa vaihtoehdon sosiaalityön nykyiselle yksilö- ja perhekeskeiselle työskentelytavalle. Tämä mahdollistaa laajemman yhteiskunnallisen muutostyön osana julkista sosiaalityötä. L8:ssa sosiaalityön toimijoiden toiminta perustuu jatkuvasti yhdessä muiden kanssa arvioitavaan visioon, toimimattomien käytäntöjen muuttamiseen ja henkilökunnan lähestyttävyyteen. Taustalla on ajatus jaetusta asiantuntijuudesta ja omistajuudesta. Keinoiksi on otettu kuukausittaiset talokokoukset ja yhteisöraadit, jossa kaikki yhteisökeskusta koskevat muutokset, ideat ja ongelmat käydään läpi ja niihin haetaan yhdessä ratkaisuja siten, että kaikkien toimijoiden ja kävijöiden ääni pääsee kuuluviin tavanomaisen julkisten organisaatioiden perinteitä haastaen. Toimintaa ei ohjata ylhäältä alaspäin, vaan se perustuu jaettuihin yhteisiin arvoihin, läpinäkyvyyteen ja avoimeen dialogiin.

Yhteisökeskus L8:ssa on havaittu, että yhteisösosiaalityön toiminnan tulee olla yhtäältä pysyvää ja pitkäjänteistä sekä toisaalta reagoivaa ja muuttuvaa. Esimerkiksi tilavuokra ei voi olla hankerahoituksesta riippuvaa, jotta pitkäjänteinen työ mahdollistuu. Notkea toiminta pyrkii vastaamaan toimintaympäristön ja yhteiskunnallisten ilmiöiden vaikeastikin ennustettaviin muutoksiin ilman pitkiä hallintoketjuja. Näin valta ja vaikuttaminen pyritään tuomaan kaikilla tasoilla yhteisökeskuksen toimijoiden ja kävijöiden lähelle. Yhteisökeskus toimii tulevan hyvinvointialueen, kunnan, 3. sektorin, seurakunnan, oppilaitosten ja alueen asukkaiden yhteistyön alustana, jossa toteutetaan Tampereen kaupungin ja

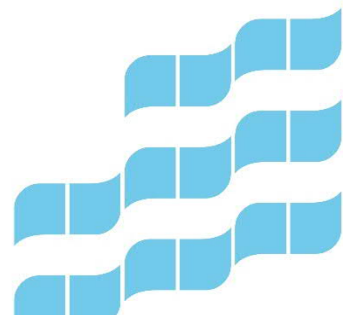
hyvinvointialueen strategisia tavoitteita. Yhteisökeskuksissa tehdään yhdessä alueellista kehittämistä segregaaation ehkäisemisen, asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn ja hyvien väestösuhteiden edistämisen puolesta. Toiminnan tavoitteena on hyvinvoiva ja elinvoimainen asuinalue.

2. Yhteisöneuvonnan kehittäminen sosiaalityön työmuotona

Ehdotamme, että yhteisöneuvontaa tulisi kehittää ja lisätä yhtenä yhteisösosiaalityön työmuotona. Yhteisöneuvonta on ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen toimintaa. Yhteisöneuvojat ohjaavat ja neuvovat esimerkiksi sote-keskuksissa tai yhteisökeskuksissa asiakkaita itsenäisesti, yhteistyössä moniammatillisten ammattihenkilöiden kanssa. Yhteisöneuvonta on alun perin tehostetun kotoutumisen hankkeessa (2016–2019) luotu toimintamalli, joka kehitettiin osana monialaisen matalan kynnyksen palvelupaikkaa, Kototoria, oleskeluluvan saaneille Hervannassa asuville vieraskielisille ryhmille ¹⁶. Aluksi yhteisöneuvontaa toteutettiin niin, että kantasuomalainen yhteisöneuvoja neuvoi suomalais-taustaisia yhteisön jäseniä ja maahanmuuttajataustainen samaa kieltä puhuvia ihmisiä.

¹⁶ Kostiainen, T. 2019. Johdanto. Teoksessa Kostiainen, T., Popova, K., Metteri, A., Leppänen M & Marjo Harju (toim.), Yhteistyö kahdensuuntaisessa kotoutumisessa – yhteisö, kohtaaminen ja osallisuus. Tampere: Tampereen yliopisto, 15–16

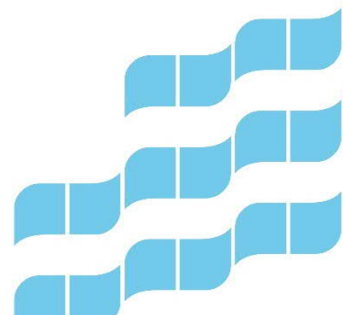

Yhteisöneuvontaa tekivät vapaaehtoistyöntekijät, oppilaitosten harjoittelijat sekä työkokeilijat. Yhteisöneuvoja tuli usein ensin Kototorille kävijänä, mutta oman osaamisen kartuttua ja hänen yksilöllisen osaamisen tunnistamisen kautta, hänellä olikin mahdollisuus neuvoa muita. Tapahtui käänne asiakaasta asiantuntijaksi ja kohteesta toimijaksi. Tällöin huomattiin, että yhteisöneuvojen tiedollisen pääoman lisääminen erilaisin koulutuksin edesauttoi heidän kotoutumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja heidän sosiaalinen pääomansa myös kasvoi. Teko-Hankkeessa huomattiin, että yhteisöneuvonnan kautta ongelmiin pystyttiin vastaamaan ennaltaehkäisevästi sekä pystyttiin saamaan kontakti alueella toimiviin epävirallisiin verkostoihin.¹⁷

Yhteisöneuvonnan ydinidea on yhteisön toimivuuden vahvistaminen koulutuksen ja ammatillisen tuen keinoin sekä tunnistaa yhteisössä jo olemassa olevaa osaamista ja asiantuntijuutta. Yhteisön resilienssi kasvaa ja se pystyy ratkaisemaan itse yhteisöstä nousevia haasteita sekä tarvittaessa ottamaan yhteyttä viranomaisiin. Yhteisöneuvonnan toimintamallia voi toteuttaa myös kotoutumista ja eri etnisiä väestöryhmiä laajemmin aikuissosiaalityön matalan kynnyksen ennaltaehkäisevänä työmuotona. Tampereella yhteisöneuvontaa kehitetään parhaillaan yhdessä järjestötoimijoiden kanssa, joiden asiakasryhmällä on päihde -ja/tai mielenterveysproblematiikka taustalla. Yhteisöneuvonta tarjoaa konkreettisen toimintamallin julkisten hyvinvointipalveluiden ja järjestötoimijoiden yhteistyöhön kummankin asiantuntijuutta, osaamista ja keinoja hyödyntäen. Järjestöt löytävät ihmisiä, jotka ovat sosiaali- ja terveyspalvelujen ulkopuolella. Tiiviin julkisen sektorin ja 3. sektorin välisen yhteistyön kautta asiakkaiden on mahdollista saada sujuvasti ja oikea-aikaisesti tarvittaessa myös sosiaalihuollon ammattilaisen apua, neuvontaa tai ohjausta sekä löytää itsestään toimija, joka voi auttaa muita.

Yhtenä näkökulmana yhteisöneuvonnan hyötyihin voidaan nostaa sote-henkilöstön saatavuushaasteet. Sosiaali- ja terveyspalvelut kärsivät ammattihenkilöiden puutteesta, eikä ongelma ole ratkeamassa helposti tai nopeasti. Alati ammatillistuneen sote-sektorin työtehtävät ovat paisuneet kehittyvän lainsäädännön, mitoitusvaatimusten ja kasvaneiden asiakasmäärien vuoksi. Esimerkiksi sosiaalihuollossa

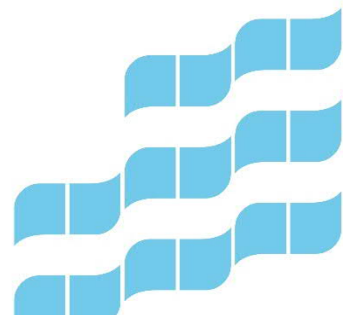
¹⁷ Hakulinen, A. 2019. Yhteisöneuvonta. Teoksessa Kostiainen, T., Popova, K., Metteri, A., Leppänen, M. & Harju, M. (toim.), Yhteistyö kahdensuuntaisessa kotoutumisessa – yhteisö, kohtaaminen ja osallisuus. Tampere: Tampereen yliopisto, 49–62

kohtaamiseen ja ajan antamiseen ihmiselle ei pyrkimyksistä huolimatta riitä tarpeeksi aikaa. Yhteisöneuvojat voivat toimia merkittävänä resurssina sosiaali- ja terveystaloudissa. He ohjaavat ja neuvovat asiakkaita niissä asioissa, joihin ei tarvita sosiaalihuollon ammattihenkilöiden pätevyyttä. Yhteisöneuvojilla on aikaa asioiden itsenäisen hoitamisen tukemiseen sekä ennen kaikkea kuuntelemiseen ja kohtaamiseen. Näin on mahdollista tukea asiakkaan itsenäistä toimijuutta ja selviytymiskykyä jatkossa. Yhteisöneuvoja voi esimerkiksi toimia tukena sähköisten asioiden hoidossa, tulla asiointiavuksi, olla tulkkina tai välittäjänä asiakkaan ja ammattihenkilön välillä tai neuvoa etuusasioissa. Myös merkittävänä asiana on se, että yhteisöneuvojat pystyvät rakentamaan ja lisäämään luottamusta asiakkaiden ja julkisten toimijoiden välillä. Tämä vahvistaa isommassa kuvassa demokraattista kansalaisyhteiskuntaa sekä edistää hyviä väestösuhteita.

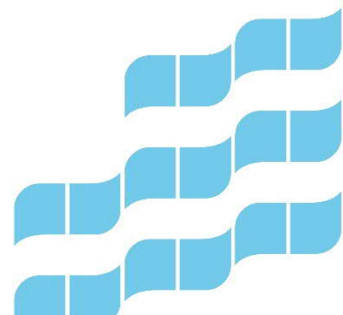
Yhteisöneuvonta voi tarjota yhden väylän kohti työmarkkinoita silloin, kun työllistyminen on esimerkiksi osatyökykyisyydestä tai pitkittyneestä työttömyydestä johtuen vaikeaa. Yhteisöneuvontaa voi tehdä vapaaehtoisena, työkokeilussa, palkkatuella, kieliharjoittelussa tai kuntouttavana työtoimintana. Keskeistä on ihmisen henkilökohtaisen osaamisen tunnistaminen, kunnioittaminen ja tukeminen. Ennen työn aloitusta sovitaan työnkuvasta ja tarjotaan perehdytys. Yhteisöneuvonta tarjoaa mahdollisuuden ja väylän työllistymiseen, työelämätaitojen vahvistamiseen sekä rohkaistumiseen. Yhteisöneuvojaa tuetaan opintoihin, työpaikkaan tai muuhun toimintaan tulevaisuudessa. Yhteisöneuvonta on oman osaamisensa antamista yhteisön ja alueen hyvinvoinnin edistämiseksi sekä tarjoaa ihmisille myös oman työyhteisön.

Kokemusasiantuntijalla ja yhteisöneuvojalla on monia yhteisiä elementtejä, kuten voimaantuminen käänneessä asiakkaasta asiantuntijaksi sekä vertaisuus asiakastilanteissa. Kokemusasiantuntijoilla on kasvava ja merkittävä rooli niin sosiaalityön asiakas- kuin kehittämistyössä. Onkin tarpeen tehdä rajanvetoa, mitä eroa kokemusasiantuntijalla ja yhteisöneuvojalla on. Kokemusasiantuntijan roolissa korostuu usein asiakasnäkökulman tuominen palveluiden kehittämiseen. Kokemusasiantuntijan nimikettä voi käyttää kokemusasiantuntijakoulutuksen käynyt henkilö. Yhteisöneuvojalta ei vaadita samankaltaista koulutusta, vaan hän hyödyntää jo olemassa olevia tietotaitojaan. Yhteisöneuvojaksi voi ryhtyä hyvin matalalla kynnyksellä, eikä statusta ole haluttu määritellä, vaan on korostettu yhteisöneuvojien välistä demokraattisuutta. Yhteisöneuvoja ei myöskään välttämättä toimi omaan kokemushistoriaansa peilaten, vaan neuvontatyössä voi hyödyntää arkisia taitoja, kuten kirjoitus- ja kielitaitoa tai it-taitoja.

3. Etsivän sosiaalityön hyödyntäminen haavoittuvimmassa asemassa olevien tavoittamiseksi

Sosiaalihuoltolakiin 1.7.2022 voimaan astuvan kirjauksen tarkoituksena on vahvistaa etsivän sosiaalityön asemaa ja toimintamahdollisuuksia. Etsivä sosiaalityö on yksi keino ja menetelmä kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden tavoittamiseksi ja liittämiseksi yhteiskuntaan ja auttamisjärjestelmän piiriin. Haavoittuvimpina ryhminä ymmärrämme esimerkiksi asunnottomat, maahan muuttaneet nuoret, rikostaustaiset ja huumeidenkäyttäjät. Jotta etsivä sosiaalityö olisi mahdollisimman vaikuttavaa, ehdotamme, että sitä tehdään tiiviissä yhteistyössä 3. sektorin kanssa. 3. sektorin katutyö ja jalkautuva työ tavoittavat usein sellaisia katveissa olevia henkilöitä, jotka eivät syystä tai toisesta haakeudu julkisten palvelujen piiriin. Tiiviissä yhteistyössä 3. sektorin toimijoiden ja etsivän sosiaalityön kesken pystytään hyödyntämään molempien vahvuuksia sekä keinoja ja auttamaan konkreettisesti ihmisiä saamaan heille kuuluvia sosiaali-, terveys- ja asumispalveluja.

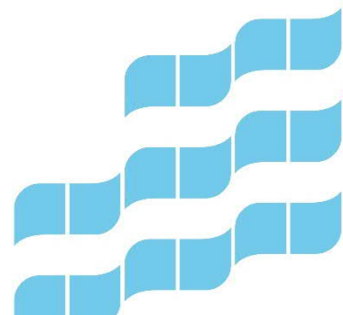

Yhtenä Yhteisökeskus L8:n järjestötoimijana on Tampereen A-Kilta ry, joka järjestää L8:lla sekä tupatoimintaa että yhteisöneuvontaa. A-Kilta on jalkautunut Hervannassa L8:n lähialueille syksystä 2021 alkaen tavoittaakseen sellaisia henkilöitä, joilla on vaikeuksia saada ja hakea tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluita. Tavoitteena on houkutella näitä henkilöitä tupatoiminnan ja muun L8:n palvelujen pariin. Jalkautuva työn keinoin on tavoitettu erityisesti asunnottomia ja asunnottomuusuhan alla olevia henkilöitä. Asunnottomia henkilöitä on jalkautumisen avulla löytänyt tupatoimintaan, jossa osalle heistä on onnistuttu yhdessä hankkimaan koti, sekä ohjattu tarvittaviin palveluihin, esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan. Tupa-toimintaan kiinnittymistä taas on edesauttanut se, että A-killan tarjoaa joka arkipäivä yhteisökeskuksessa ilmaisen aamupalan. Jalkautuminen on osoittautunut tärkeäksi tavaksi tavoittaa alueen ihmisiä ja lisätä tietoisuutta yhteisökeskuksen toiminnasta. Havaintojen mukaan päihteiden käyttö ja huono-osaisuus on Hervannan alueella hyvin näkyvää, ja etsivälle ja jalkautuvalle työlle on ehdoton tarve. Näkyvyys kaduilla on herättänyt ihmisten suoraa kiinnostusta, mutta on huomattu, että jalkautumisen tulee olla pitkäjänteistä apua tarvitsevien tavoittamiseksi. Tavoitettujen henkilöiden kiitos A-killan ja L8:n toiminnasta Hervannassa on ollut välitöntä.

Marraskuussa 2022 aloitetaan yhteisöneuvonnan pilotti yhteistyössä A-killan kanssa myös Multisillassa, Vanhan suklaantehtaan tiloissa. Pilotissa hyödynnetään Hervannassa tehdystä työstä saatua tietoa ja kokemuksia sekä niitä keinoja, joiden avulla Hervannan alueen asukkaita on pystytty tavoittamaan. On erittäin tärkeää, että tätä työtä jatketaan myös vuonna 2023, koska Multisillan alueella ei ole sote-keskusta eikä lähitoria.

Kolmantena etsivän sosiaalityön ja yhteisöneuvonnan pilottina on syksyllä 2022 käynnistynyt kokeilu Nuorten ja erityisesti maahan muuttaneiden nuorten parissa. On tunnistettu, että maahan muuttaneissa nuorissa on henkilöitä, jotka ovat jääneet tai ovat riskissä jäädä työn, koulutuksen ja palveluiden ulkopuolelle. Heidän tavoittamiseksi käynnistettiin pienimuotoinen kokeilu yhteistyössä Tampereen kaupungin aikuisten sosiaalipalvelujen, Pakolaisnuorten tuki ry:n Valomo-hankkeen, Marhabanin ja Tampereen seurakuntien yhteiskunta- ja diakoniavastuu -yksikön (DYV) kanssa.

Etsivää nuorisotyötä tässä pilotissa toteutetaan yhteisöneuvonnan periaatteilla jalkautumalla kauppa-keskuksiin ja muihin paikkoihin, joissa nuoret liikkuvat. Yhteisöneuvonnan toimintaperiaatteen mukaisesti yhteisöstä nouseva henkilö vie virallista tietoa epävirallisiin verkostoihin. Kohderyhmänä ovat 18–29-vuotiaat nuoret. Yhteisöneuvojaksi on palkattu maahanmuuttajataustainen nuori henkilö, jolla on

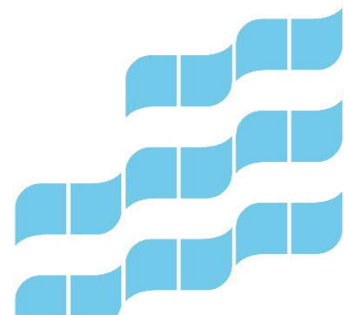

työparina Valomo-hankkeen työntekijä. Tarvittaessa nuoria polutetaan sekä Nuorten Ohjaamoon että Valomo-hankkeen eri toimintoihin. Samalla tarkastellaan nuorten toimijuutta ja sen vahvistamista tukihenkilötoiminnalla, ja DYV tuo kokeiluun erityisnuorisotyön osaamisen ja tukihenkilötoiminnan testausten. Kokeilun tuloksia hyödynnetään, kun haetaan toiminnalle hankerahoitusta syksyllä 2022.

3. Johtopäätökset

Tämä sosiaalinen raportti on valmistunut aikana, jolloin olemme olleet historiallisen muutoksen kynnyksellä: sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu on siirtymässä hyvinvointialueille 1.1.2023. Taiviteenamme on ollut esittää yhteisökeskusten ympärille rakentuvia käytäntöjä osana kuntien, hyvinvointialueiden ja 3. sektorin välistä yhdyspintatyötä. Tulevat muutokset toimintaympäristössä korostavat yhteiskehittämistä ja monitoimijuuden merkitystä entisestään. Hyvät käytännöt ja sujuva yhteistyö eivät rakennu itsestään, vaan niiden eteen on aktiivisesti ja jatkuvasti työskenneltävä. Tähän yhteisökeskukset tarjoavat yhden alustan. Konkreettisine ja fyysisinä paikkoina ne tarjoavat puitteet asukkaiden kohtaamiselle ja auttamistyölle sekä aivan uusille sosiaalisille innovaatioille, jollaisena esimerkiksi Yhteisökeskus L8 voidaan pitää.

Hallituksen esitys sosiaalihuoltolain muuttamisesta yhteisösosiaalityön vahvistamiseksi on erittäin tärkeä ja ajankohtainen. Se ei kuitenkaan anna juuri määrittelyjä yhteisösosiaalityölle, vaan jättää sen käsitteellisesti väljäksi, hyvinvointialueiden itsensä määriteltäväksi. Tämä luo riskin sille, että yhteisösosiaalityö typistyy vain kohtaamispaikoiksi, joissa sosiaalityö on muutoksen kohteena, ei sen tekijöinä, ja toteuttaa ainoastaan sille määrättyjä hallinnollisia toimenpiteitä. Sosiaalityöllä on ammattietiikan ja tradition luoma velvollisuus sekä lakiin perustava valta hakea ja vaatia sosiaaliin ongelmiin laajempia rakenteellisia ratkaisuja yhdessä asiakkaiden, alueen asukkaiden ja 3.sektorin kanssa. Yhteisösosiaalityö mahdollistaa virallisen vallan tuomisen epävirallisiin kohtaamisiin sekä kumppanuuksien, yhteistoi-
mijuuden ja yhteisvastuun kautta löytää ihmiset, joita virastot muodollisuudessaan eivät löydä (Sosiaalibarometri 2021) sekä palauttaa sosiaalityöhön paikallisyhteisöjen osallisuuden, keskinäisen tuen ja kumppanuuden ideat, jotka sosiaalityössä ovat osin unohtuneet yksilökeskeisen ja byrokraatiatyötä korostavien painotusten alle (Kostiainen, Metteri, Roivainen 2019).

Etsivä sosiaalityö ja yhteisöneuvonta ovat keinoja vastata epäsuotuisiin yhteiskunnallisiin kehityskuluihin. Jotta ne ovat keinoina riittävän vaikuttavia, niitä toteuttamaan pitää kutsua 3. sektori ja julkiset toimijat laajasti. Mitä ketterämmin yhteiskunta pystyy vastaamaan uusiin sosiaalisiin ongelmiin, sitä vahvemmin se puolustaa sekä itseään että sen haavoittuvimpia jäseniä. Sillä yhteiskunta tarvitsee jokaisen jäsenensä, jotta se voisi toimia parhaalla mahdollisella tavalla. Mitä vaikeammat ajat ovat, sitä vahvempana sosiaalityön on osallistuttava yhteiskunnalliseen keskusteluun ja muutostyöhön.

